

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประกอบด้วย

1. กรอบแนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. กระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
5. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันอันเกี่ยวข้องกับนักเรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนมีมากมาย ไม่ว่าจะเป็น ภัยสารเสพติด ความล้มเหลวทางการเรียน ภัยจากเพศ การใช้ความรุนแรงและการกลั่นแกล้งรังแก อุบัติภัยบนท้องถนนหรือใน โรงเรียน เหล่านี้ล้วนเป็นสภาวะวิกฤตที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทั้งสิ้น ปัจจัยเสี่ยงหรือเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุหรือตัวกระตุ้นให้เกิดปัญหาดังกล่าว ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552ก, หน้า 5 - 7) ได้กล่าวถึงโดยสรุปดังนี้ (1) ปัจจัยเสี่ยงจากสภาพครอบครัว (2) ปัจจัยเสี่ยงจากโรงเรียน (3) ปัจจัยเสี่ยงจากชุมชนและสังคม (4) ปัจจัยเสี่ยงจากเพื่อน (5) ปัจจัยเสี่ยงจากบุคลิกภาพหรือตัวนักเรียน ปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ดังกล่าว ล้วนเกี่ยวข้องกับ สัมพันธ์ มีผลกระทบซึ่งกันและกันและเป็นเหตุปัจจัยสู่สภาวะวิกฤตได้ หากไม่มีระบบการป้องกัน ส่งเสริม หรือจัดเงื่อนไขที่จะส่งผลที่ไม่พึงปรารถนาต่อตัวนักเรียนและสังคมโดยรวม

นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551ข, หน้า 5) ได้เสนอว่า การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้นนอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือ

แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบ ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวไม่เหมาะสมที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งก่อให้เกิดสภาวะวิกฤตทางสังคม ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมในลักษณะขององค์กรวม ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา ความรู้ความสามารถคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขและมีคุณค่า กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีในโรงเรียนที่ดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง ดังนั้นทุกโรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตผู้เรียนและแก้วิกฤตสังคม จึงควรนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยมุ่งหวังให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคนร่วมมือกันดำเนินงานและที่สำคัญที่สุด คือบทบาทของครูที่ปรึกษาที่ต้องเอาใจใส่ดูแลนักเรียนในความดูแลทุกคนอย่างเต็มความสามารถ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจอย่างถ่องแท้และมิตร ทั้งนี้ เพื่อสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งในเชิงสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันมิให้เกิดปัญหา การส่งเสริมการพัฒนาตามศักยภาพ ตลอดจนสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นได้ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินการดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีและศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้น การดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งในเชิงการป้องกัน การแก้ปัญหา หรือการส่งเสริมสนับสนุน จึงจำเป็นต้องยึดประโยชน์สูงสุดอันพึงเกิดต่อนักเรียนเป็นสำคัญ

2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร โรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

การดำเนินงานด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นบริการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่โรงเรียนจะต้องจัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหาให้นักเรียนให้มีความเจริญงอกงาม และมีความรับผิดชอบต่อตัวเอง

ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551ข, หน้า 6) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปในแนวเดียวกันไว้ดังนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้โรงเรียน กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการทำงานที่ชัดเจนมีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2547ก, หน้า 4) ยังได้ระบุวัตถุประสงค์อีกว่า

1. เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีกระบวนการวิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้
2. เพื่อส่งเสริมให้ครูที่ปรึกษา บุคลากรใน โรงเรียน ผู้ปกครองชุมชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
3. เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือส่งเสริมและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สรุปได้ว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักเรียนทุกคน ในสถานศึกษา ได้รับการเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือ และป้องกันแก้ไขปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบ จากครูที่ปรึกษา บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547ข, หน้า 8) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ดังต่อไปนี้

1. ประเทศชาติ นักเรียนมีคุณภาพดี มีปัญญาและมีความสุข มีการเชื่อมโยงข้อมูลของเยาวชนทุกระดับ ลดปัญหาที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนทุกระดับ ประชาชนมีคุณภาพเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาประเทศ
2. เขตพื้นที่การศึกษา พัฒนานวัตกรรมในการพัฒนานักเรียน พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำงาน การนิเทศติดตามผล ประเมินผล และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีระบบข้อมูลสารสนเทศทั้งข้อมูลระดับบุคคล และระดับ โรงเรียนเพื่อพัฒนางานต่อไป
3. โรงเรียน มีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา ได้รับการยอมรับ การสนับสนุนและความร่วมมือจากชุมชน บุคลากร องค์กรที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้และเอื้ออาทร

4. ผู้บริหาร รู้ศักยภาพของครูในการขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ ได้ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียนหลักสูตรและคุณภาพการจัดการศึกษา

5. ครู ตระหนักและเห็นความสำคัญในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีเจตคติที่ดีต่อนักเรียน มีผลงานสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพการศึกษา มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

6. นักเรียน ได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมอย่างทั่วถึง ได้รับการส่งเสริม พัฒนา ปกป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการเรียนรู้และความสามารถพิเศษ ได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวมีทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข มีทักษะชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ครู และผู้ปกครอง

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(2551ข, หน้า 6) ยังระบุถึงประโยชน์ของการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้อีกว่า

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา

2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น

3. นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรมจริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ)

4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพโดยรอบด้าน

5. ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจัง ด้วยความเอื้ออาทร

ในขณะที่ กรมสุขภาพจิต(2551ก, หน้า 3) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่จะได้รับในทำนองเดียวกันว่า

1. นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา

2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี และอบอุ่น

3. นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้

4. นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข

5. นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

จากประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกับตัวนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงและตรงกับสภาพปัญหา ทั้งนี้ยังเสริมสร้างสัมพันธอันดีระหว่างครูกับนักเรียน

ทำให้นักเรียนรู้จักตนเองมีทักษะการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง สามารถปรับตัวเข้ากับสภาวะทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้

สำหรับความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลภายนอกรวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน โดย กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 5) ยังได้ให้ความหมายของการดูแลช่วยเหลือว่าหมายถึง การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยมีวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติดนอกจากนี้ อรรถพร จินะวัฒน์ (2551, หน้า 6) ได้กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่ส่งเสริมบทบาทของครูที่ปรึกษาร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน ในการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต และทักษะชีวิตเบื้องต้นของนักเรียนให้สามารถปรับตัวและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยครูต้องใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนดในทำนองเดียวกัน วิชาน กาญจนไพโรจน์ (2551, หน้า 5) ได้กล่าวว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นระบบหลักระบบหนึ่งที่เป็นบทบาทของครูที่ปรึกษาร่วมกับฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียน ในการพัฒนาส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิต และทักษะชีวิตเบื้องต้นในการปรับตัวและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมาจากพื้นฐานครอบครัวสุขภาพกาย/จิต ที่แตกต่างกันจะมีคุณภาพครูต้องใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายเพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552ก, หน้า 13) ได้ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

กล่าวโดยสรุปว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมายถึง กระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่เป็นระบบแบบแผน มีขั้นตอนในการดำเนินงาน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักร่วมกับบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งในและนอกสถานศึกษา ในการส่งเสริม ป้องกัน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน และให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็งและปลอดภัย

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การที่จะทำให้ผลของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ดังที่กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 3) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 ปัจจัยสำคัญ ดังนี้

1. ผู้บริหาร โรงเรียนรวมทั้งผู้ช่วยผู้บริหารทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียนและมีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะ ต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีการประชุมกันในแต่ละคณะ

4. ครูที่ปรึกษา หรือ ครูประจำชั้น เป็นบุคลากรที่สำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน

5. การอบรมให้ความรู้ และทักษะรวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่เอื้อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะทักษะการปรึกษาเบื้องต้นและแนวทางการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนซึ่งโรงเรียนต้องทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551ข, หน้า 7) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย

1. ทีมนำและทีมประสาน อันได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน รองผู้บริหาร โรงเรียนทุกฝ่าย กรรมการสถานศึกษา รวมทั้งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้างานต่าง ๆ ตระหนักถึงความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และให้การสนับสนุนการดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรมตามความเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ

2. ครูทุกคนและผู้เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความตระหนักในความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีความสุขที่จะพัฒนานักเรียนในทุกด้าน

3. คณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคนจะต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดและมีการประชุมใหญ่แต่ละคณะอย่างสม่ำเสมอตามที่กำหนด

4. ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักสำคัญในการดำเนินงาน โดยต้องได้รับความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน รวมทั้งการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน

5. การอบรมให้ความรู้และทักษะ รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลความรู้แก่ครูที่ปรึกษา ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน เป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะเรื่องจิตวิทยาการแนะแนวและการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และ แนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน ซึ่งโรงเรียนควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

6. ผู้ปกครองและเครือข่ายการร่วมพัฒนาในทุกส่วนของสังคม มีความมุ่งมั่นในการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเยาวชนในเชิงบูรณาการอย่างเข้มแข็งจริงจัง

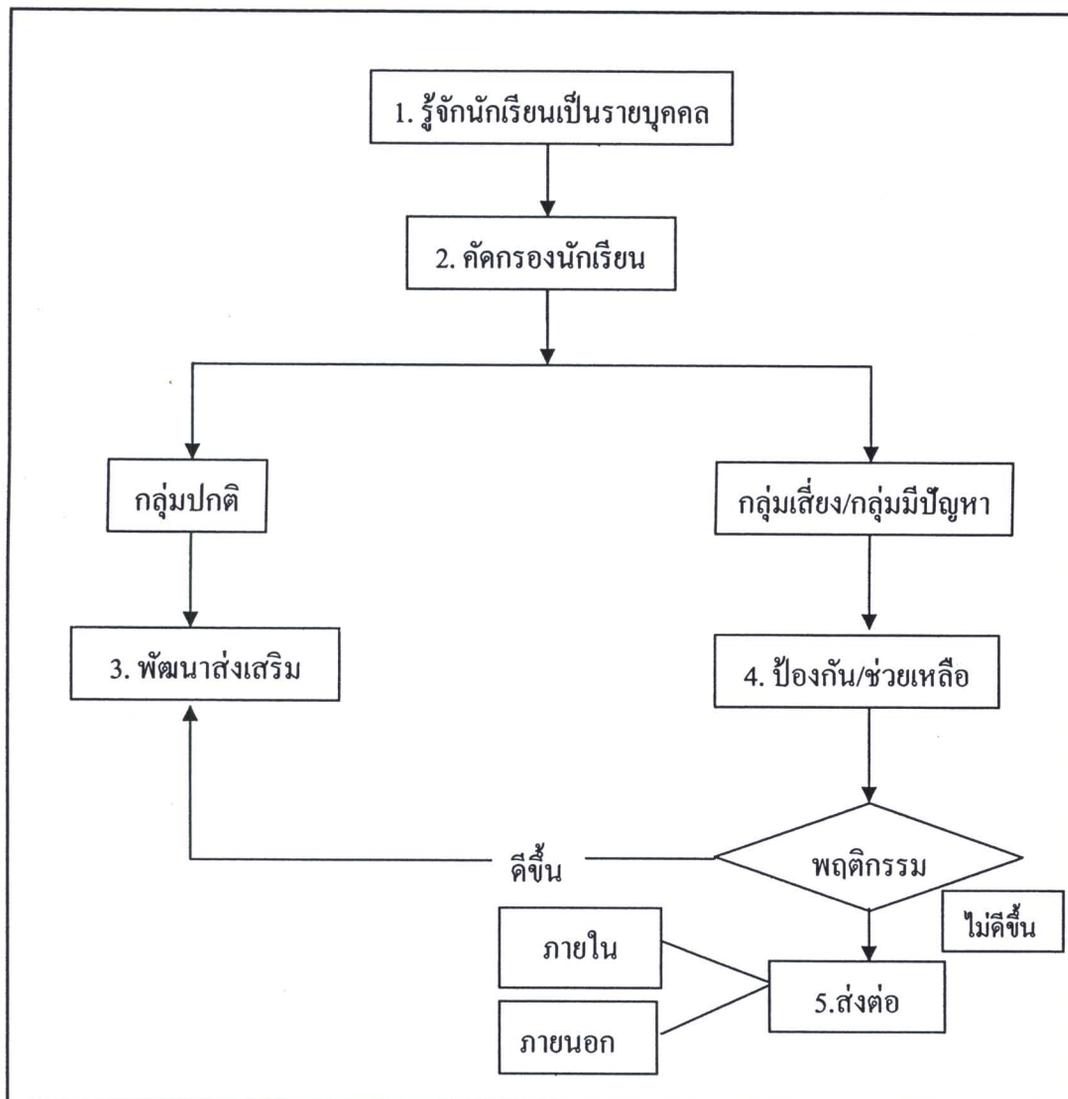
กล่าวโดยสรุปคือการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะมีประสิทธิภาพได้ ต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจกันระหว่างผู้บริหาร คณะกรรมการ ผู้ปกครองและครูที่ปรึกษาซึ่งเป็น บุคลากรหลัก โดยต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคนในโรงเรียน และการสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ทั้งนี้ควรมีการอบรมให้ความรู้ และทักษะแก่ครูประจำชั้นและผู้ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งมีการเผยแพร่ ข้อมูล ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำหรับกระบวนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติงานนั้น กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 9) ได้กำหนดองค์ประกอบ ที่สำคัญไว้ 5 ประการ ดังแสดงในแผนภูมิ 1 อันได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริมนักเรียน (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา (5) การส่งต่อ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่..... 15 พ.ค. 2555
เลขทะเบียน..... 245478
เลขเรียกหนังสือ.....

ที่มา: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2546, หน้า 6)

แผนภูมิ 1 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

สรุปได้ว่า จากแผนภูมิ 1 กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่แสดงในแผนภูมิ เป็นความรับผิดชอบของครูที่ปรึกษาลดกระบวนการ โดยมีการประสานงานหรือรับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ครูที่เกี่ยวข้องและผู้ปกครอง

นอกจากนี้กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 7 - 9) ได้แสดงถึงกระบวนการดำเนินงาน
ซึ่งมีวิธีการ และเครื่องมือตัวอย่างสรุปได้ ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ตัวอย่างวิธีการและเครื่องมือดำเนินการ

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	ศึกษาข้อมูลจาก	
1.1 ด้านความสามารถ	1) ระเบียบสะสม	1) ระเบียบสะสม
- การเรียน	2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก	2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก
- ความสามารถอื่น ๆ	(SDQ) หรือ	(SDQ) หรือ
1.2 ด้านสุขภาพ	3) อื่น ๆ เช่น	3) อื่น ๆ เช่น
- ร่างกาย	- แบบประเมินความฉลาด	- แบบประเมินความฉลาด
- จิตใจ	ทางอารมณ์ (E.Q.)	ทางอารมณ์ (E.Q.)
- พฤติกรรม	- การสัมภาษณ์นักเรียน	- แบบสัมภาษณ์นักเรียน
1.3 ด้านครอบครัว	- การสังเกตพฤติกรรมเด็ก	- แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครอง
- เศรษฐกิจ	- การเยี่ยมบ้านนักเรียน	และการเยี่ยมบ้านนักเรียน
- การคุ้มครองนักเรียน		- แบบบันทึกการตรวจ
1.4 ด้านอื่น ๆ		สุขภาพด้วยตนเอง ฯลฯ
2. การคัดกรองนักเรียน	วิเคราะห์ข้อมูลจาก	1) เกณฑ์การคัดกรองนักเรียน
2.1 กลุ่มปกติ	1) ระเบียบสะสม	แบบสรุปผลการคัดกรอง
2.2 กลุ่มเสี่ยง	2) แบบประเมินพฤติกรรม	2) ช่วยเหลือนักเรียนเป็น
2.3 กลุ่มมีปัญหา	เด็ก (SDQ) หรือ	รายบุคคล
	3) แหล่งข้อมูลอื่น ๆ	3) แบบสรุปผลการคัดกรอง
		นักเรียนเป็นห้องเรียน

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. การส่งเสริมนักเรียน (สำหรับนักเรียนทุกกลุ่ม)	จัดกิจกรรมต่อไปนี้ 1) กิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) 2) ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) 3) กิจกรรมอื่น ๆ ที่ครูพิจารณา ว่าเหมาะสมในการส่งเสริม นักเรียนให้มีคุณภาพมากขึ้น	1) แนวทางการจัดกิจกรรม โฮมรูมของโรงเรียน 2) แนวทางการจัดกิจกรรม ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ของโรงเรียน 3) แบบบันทึก/สรุปประเมินผล การดำเนินกิจกรรม - โฮมรูม - ประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน - อื่น ๆ
4. การป้องกันและ แก้ไขปัญหา (จำเป็นอย่างมากสำหรับ นักเรียนกลุ่มเสี่ยง /มีปัญหา)	1) ให้การปรึกษาเบื้องต้น 2) ประสานงานกับครูและ ผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อการจัด กิจกรรมสำหรับการป้องกัน และการช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาของนักเรียน 2.1 กิจกรรมในห้องเรียน 2.2 กิจกรรมเสริมหลักสูตร 2.3 กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) 2.4 กิจกรรมซ่อมเสริม 2.5 กิจกรรมสื่อสารกับ ผู้ปกครอง	1) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อ การป้องกันและแก้ไขปัญหา ของนักเรียน 5 กิจกรรม 2) แบบบันทึกสรุปผล การคัดกรองและช่วยเหลือ นักเรียนเป็นรายบุคคล 3) แบบบันทึกรายงานผล การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตาราง 1 (ต่อ)

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
5. การส่งต่อ	1) บันทึกการส่งนักเรียนไปยังครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เช่น ครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา ครูพยาบาล เป็นต้น ซึ่งเป็นการส่งต่อภายใน	1) แบบบันทึกการส่งต่อของโรงเรียน
5.1 การส่งต่อภายใน		
5.2 การส่งต่อภายนอก	2) บันทึกการส่งนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอกโดยครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง เป็นผู้ดำเนินการ	2) แบบรายงานแจ้งผลการช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 7 - 9)

รายละเอียดต่าง ๆ ของแต่ละองค์ประกอบในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญ มีเครื่องมือและวิธีการที่แตกต่างกัน แต่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งเอื้อให้การดูแลนักเรียนเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันดังนั้นครูจึงต้องทำการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ก่อนเป็นลำดับแรกซึ่ง กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 10) ได้กล่าวถึงการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ว่า นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรม หลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูล มาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน แก้ไขปัญหา นักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือคาดเดา โดยเฉพาะ

ในการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

ครูที่ปรึกษาควรมีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 3 ด้านใหญ่ ๆ ค้างที่กรมสุขภาพจิต (2551ข, หน้า 7 - 9) สรุปได้คือ ใปนี้ ด้านแรกด้านความสามารถ ประกอบด้วย ด้านการเรียน ซึ่งมีรายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชา ผลการเรียนเฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน เป็นต้น ด้านความสามารถอื่น ๆ อาทิ บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน ความสามารถพิเศษ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน

ด้านที่สองเป็นข้อมูลเกี่ยวกับด้านสุขภาพ ประกอบด้วย สุขภาพด้านร่างกาย ส่วนสูง น้ำหนัก โรคประจำตัว ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การได้ยิน การมองเห็น เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงสุขภาพด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น อารมณ์ซึมเศร้า วิตกกังวล ความประพฤติ พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น บุคลิกภาพเก็บตัว และขี้อาย เป็นต้น

ด้านที่สามด้านครอบครัว แยกเป็น ด้านเศรษฐกิจ โดยต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง อาชีพของผู้ปกครอง ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียนและด้านการคุ้มครองนักเรียน จะต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนพี่น้อง บุคคลในครอบครัว สถานภาพของบิดา มารดา บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การติดสุราการพนัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องมีข้อมูลด้านอื่น ๆ ของนักเรียนที่ครูอาจารย์พบเพิ่มเติมซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มาใช้พิจารณาประกอบอีกด้วย

วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลนั้นกรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 14) ได้ระบุไว้ว่า ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพและด้านครอบครัว หรือข้อมูลด้านอื่น ๆ ที่สำคัญ คือ (1) ระเบียบสะสม (2) แบบประเมินพฤติกรรมเด็ก (SDQ) (3) วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมงานการเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพของนักเรียน ซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย

สำหรับระเบียบสะสม กรมสุขภาพจิต (2547ข, หน้า 4) ได้อธิบายไว้ว่าเป็นแบบบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่บ้านที่สะสมตั้งแต่เด็กเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียนจนกระทั่งจบการศึกษาหรือออกจากโรงเรียน เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจ พัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สามารถรู้จักและประเมินนักเรียนในด้านต่างๆ เพื่อการจัดกิจกรรมและการช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคนอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต (2551ข, หน้า 9) ที่ได้ระบุว่าเป็น

เครื่องมือในรูปแบบของเอกสารเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน โดยนักเรียนเป็นผู้กรอกข้อมูลและครูที่ปรึกษานำข้อมูลเหล่านั้นมาศึกษาพิจารณาทำความเข้าใจกับนักเรียนเบื้องต้น หากข้อมูลไม่เพียงพอหรือมีข้อสังเกตบางประการ ก็ควรรหาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง การสอบถามจากครูอื่น ๆ หรือเพื่อน ๆ ของนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 28) ได้อธิบายอีกว่าเป็นเอกสารสำหรับบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและผลงานด้านต่างๆของผู้เรียนทั้งที่สถานศึกษา และที่บ้าน เพื่อประโยชน์ในการแนะแนวนักเรียนทุก ๆ ด้าน

สรุปได้ว่า ระเบียบสะสมเป็นเอกสารหรือแบบบันทึกข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และด้านอื่น ๆ ซึ่งต้องบันทึกนักเรียนตั้งแต่เข้ามาเรียนจนกระทั่งจบการศึกษา เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนได้เป็นอย่างดี

แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) แบบประเมินพฤติกรรมไม่ได้เป็นแบบวัดหรือแบบทดสอบ แต่เป็นเครื่องมือสำหรับการคัดกรองนักเรียนด้านพฤติกรรม การปรับตัวที่มีผลเกี่ยวข้องกับสภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีแนวทางการพิจารณานักเรียนด้านสุขภาพจิตมากขึ้น แบบประเมินพฤติกรรมเป็นเครื่องมือที่กรมสุขภาพจิตเป็นผู้จัดทำขึ้น โดยพัฒนาจาก (The Strengths and Difficulties Questionnaire) (SDQ) ประเทศเยอรมนี ซึ่งใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบยุโรป เพราะมีความเที่ยงและความตรง จำนวนข้อไม่มากนัก คณะผู้จัดทำของ กรมสุขภาพจิต โดยแพทย์หญิงพรณพิมล หล่อตระกูล เป็นหัวหน้าคณะได้ทำการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ค่าความเที่ยงและความตรงของแบบประเมิน และหาเกณฑ์มาตรฐาน (Norm) ของเด็กไทยแบบประเมินพฤติกรรม มี 3 ชุด คือ ชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเด็ก ชุดที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ประเมินเด็ก ชุดที่เด็กประเมินตนเอง ทั้ง 3 ชุด มีเนื้อหาและจำนวนข้อ 25 ข้อเท่า ๆ กัน ทางโรงเรียนอาจเลือกใช้ชุดที่นักเรียนประเมินตนเองชุดเดียว หรือใช้ควบคู่กับชุดที่ครูเป็นผู้ประเมินเพื่อความแม่นยำยิ่งขึ้น โดยระยะเวลาที่ประเมินไม่ควรห่างจากนักเรียนประเมินตนเองเกิน 1 เดือน ซึ่งหากเป็นไปได้ควรจัดใช้แบบประเมินทั้ง 3 ชุด พร้อมกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของผลที่ออกมา

วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ ในกรณีที่ข้อมูลของนักเรียนจากระเบียนสะสมและแบบประเมินพฤติกรรมเด็กไม่พอเพียง หรือเกิดกรณีที่จำเป็นต้องมีข้อมูลเพิ่มเติมอีก ครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้นก็อาจใช้วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การสังเกตพฤติกรรมอื่น ๆ ในห้องเรียน การสังเกตพัฒนาการด้านสังคมของนักเรียน การสัมภาษณ์และการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้นซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551ก, หน้า 27 - 35) ได้สรุปไว้ว่า

การสังเกต คือ การมองลักษณะที่ปรากฏ กิริยา ท่าทาง ใฝ่ดูพฤติกรรมของนักเรียนอย่างเอาใจใส่ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เช่นในห้องเรียนขณะกำลังเรียนเมื่ออยู่กับเพื่อนเมื่ออยู่คนเดียว ฯลฯ เพื่อศึกษาหาข้อมูลพฤติกรรมที่สังเกต อาทิเช่น นั่งเหม่อลอยเวลาเรียน ไม่มีเพื่อนสนิท ซึมเศร้า ประหม่า/เครียด ฉุนเฉียว ปวดหัวบ่อย พุดปด กลัว/วิตกกังวลเกินเหตุ ประพฤติตนเหมือนเพศตรงข้าม ช่มชู้เพื่อน ทำลายสิ่งของ อยู่ลำพัง หลบ ๆ ซ่อน ๆ ซุบซอมลงหรือท้วมขึ้น นั่งหลับเวลาเรียน ขาดเรียนบ่อย มีรอยแผล/รอยขีดตามร่างกาย การเรียนต่ำลง ฯลฯ

การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาระหว่างบุคคล 2 คน คือ ผู้สัมภาษณ์กับผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อหาข้อเท็จจริง ซึ่งควรนัดหมายเวลา ตั้งจุดมุ่งหมายว่าจะถามเรื่องใดคั้งนั้นควรเตรียมคำถามและสถานที่ที่ไม่มีคนมารบกวนมีบรรยากาศที่ดีในการพูดคุยการถามควรสร้างความคุ้นเคย อาจพูดคุยเรื่องทั่วไปก่อน ต่อจากนั้นจึงใช้คำถามที่เตรียมไว้ ควรฟังด้วยความใส่ใจไม่วิพากษ์วิจารณ์ให้ผู้ตอบได้พูดอย่างอิสระเกิดความรู้สึกมั่นใจว่าการพูดคุยนี้เป็นความลับและรู้สึกพึงพอใจต่อการสัมภาษณ์ เมื่อผู้สัมภาษณ์ได้ข้อมูลแล้วควรศึกษาวิเคราะห์ แล้วจึงสรุปผลการสัมภาษณ์ ซึ่งครูที่ปรึกษาจะสัมภาษณ์นักเรียน เพื่อน ผู้ปกครอง ครูประจำวิชา หรือผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ

การเยี่ยมบ้าน เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้ครูที่ปรึกษาและผู้ปกครองได้เรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ร่วมกันทั้งในด้านการเรียน พฤติกรรมเมื่ออยู่ที่บ้าน การช่วยเหลือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ฐานะครอบครัว สัมพันธภาพของครอบครัว การคบเพื่อน สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมทางบ้าน ฯลฯ ตามสภาพที่เป็นจริง ทำให้ครูที่ปรึกษารู้จัก เข้าใจ และยอมรับนักเรียนมากขึ้นซึ่งทุกโรงเรียนควรมีการเยี่ยมบ้านอย่างน้อยปีการศึกษาละ 2 ครั้ง (ภาคเรียนละ 1 ครั้ง) ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนไม่มาก หรือโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีจำนวนนักเรียนมากก็สามารถทำการเยี่ยมบ้านนักเรียนได้ให้ครบร้อยละ 100 ได้ โดยอาจดำเนินการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ หรือคณะทำงาน ร่วมกันดำเนินการออกเยี่ยมบ้านนักเรียน จากนั้นก็สรุปข้อมูลนักเรียนที่ออกเยี่ยมบ้าน และนำมาสรุปรายงานในภาพรวมของโรงเรียนเพื่อส่งเสริม ช่วยเหลือ แก้ไขป้องกันนักเรียนได้ถูกต้อง

การคัดกรองนักเรียน

ในส่วนของ การคัดกรองนักเรียนทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546, หน้า 2) ได้กล่าวถึงการคัดกรองนักเรียนว่าเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนมีประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการ ด้วยความรวดเร็วและถูกต้อง ในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการคัดกรองเป็น 2, 3 หรือ 4 กลุ่มก็ได้ ตามขอบข่ายและเกณฑ์

การคัดกรองที่โรงเรียนกำหนด เช่น ในกรณีที่แบ่งนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม อาจนิยามกลุ่มได้ดังนี้
 (1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและส่งเสริมพัฒนา (2) กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี (3) กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหา ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาโดยเร่งด่วน (4) กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะแสดงออกซึ่งความสามารถ อันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความสามารถพิเศษนั้นอย่างเต็มศักยภาพ

นอกจากนี้กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 16) ได้กล่าวถึงการคัดกรองนักเรียนว่าเป็นการพิจารณา ข้อมูลที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ (2) กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไข (3) กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาคตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาตามแต่กรณี

การจัดกลุ่มนักเรียนจะมีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการหาวิธีการเพื่อส่งเสริมพัฒนาและหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกต้อง แก้ปัญหาได้ตรงกับปัญหา มีความรวดเร็วในการแก้ปัญหา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว เป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาของนักเรียนจะไม่ชัดเจนจะมีความล่าช้าในการช่วยเหลือ เพราะบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดกลุ่มอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มที่มีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติแม้นักเรียนจะรู้ตัวก็ตาม ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการประสานงานกับผู้ปกครอง เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกท้อทรมานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่มีปัญหา แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียด้านนักเรียนในภายหลังได้

สำหรับแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้น กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 16) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น ผู้ที่เกี่ยวข้อง และยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียน จึงควรมีการประชุมครู เพื่อการพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือ แนวทางการคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน เป็นที่ยอมรับของครูใน โรงเรียน รวมทั้งให้มีการกำหนด เกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมมีเท่าใด จึงจะจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา การพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูล เพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้านนั้น มีประเด็นการพิจารณา ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 เกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูล เพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
1. ด้านความสามารถ		
1.1 ด้านการเรียน	1) ผลการเรียนที่ได้และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน 2) ความเอาใจใส่ ความพร้อมในการเรียน 3) ความสามารถในการเรียน 4) ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียนเวลาที่มาโรงเรียน การเข้าชั้นเรียน	- ระเบียบสะสม(ป.01/ป.พ.8) - วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การได้ข้อมูล จากครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เป็นต้น
1.2 ด้านความสามารถอื่น ๆ	1) การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มี 2) ความถนัด ความสนใจ และผลงานในอดีตที่ผ่านมา 3) บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 4) การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	- ระเบียบสะสม (ป.01/ป.พ.8) - วิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน เพิ่มสะสมผลงาน พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
2. ด้านสุขภาพ		
2.1 ด้านร่างกาย	1) ความปกติ ความพิการ หรือ ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน เป็นต้น 2) โรคประจำตัว 3) ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง 4) ความสะอาดของร่างกาย	- ระเบียบสะสม (ป.01/ป.พ8) - วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกต การสอบถามจากครูพยาบาล จากแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง เป็นต้น
2.2 ด้านจิตใจ	สภาพอารมณ์ที่มีต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวลหรือซึมเศร้า	- ระเบียบสะสม(ป.01/ป.พ8) - แบบประเมินพฤติกรรม - แบบสังเกต
3. ด้านพฤติกรรม	1) ความประพฤติ เช่น การลักขโมย ก้าวร้าว 2) พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ ความสามารถพิเศษและการปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรมที่อยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น 3) การแสดงพฤติกรรมต่อเพื่อน ครูและผู้ปกครอง การใช้สารเสพติดการทำร้ายตนเอง พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม	- แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน - การสังเกตพฤติกรรม - การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียนหรือจากการตอบแบบสอบถาม

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
4. ด้านครอบครัว		
4.1 ด้านเศรษฐกิจ	1) ผู้หารายได้ให้ครอบครัว 2) ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน 3) ความเพียงพอของรายรับกับ รายจ่าย 4) จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและ ใช้จ่ายในแต่ละวัน	- ระเบียบสะสม(ป.01/ป.พ8) - การได้ข้อมูลจากเพื่อน นักเรียน - การได้ข้อมูลจากนักเรียน โดยตรง
4.2 ด้านการคุ้มครอง นักเรียน	1) ความสามารถในการคุ้มครอง นักเรียนได้อย่างปลอดภัยและ เหมาะสมของผู้ปกครอง 2) ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่ อาศัย	- ระเบียบสะสม (ป.01/ป.พ8) - การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน - การสอบถามนักเรียนโดยตรง หรือจากเพื่อน
4.3 ด้านการเลี้ยงดู	1) ความสัมพันธ์ของคนใน ครอบครัว เช่น ครอบครัวอบอุ่น หรือทะเลาะเบาะแว้ง การใช้ ความรุนแรงในการตัดสินใจ ปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อ พฤติกรรมของนักเรียน เช่น ซึม เหม่อลอย ไม่อยากกลับบ้าน 2) สมาชิกในครอบครัวใช้สาร เสพติด สุรา หรือเล่นการพนัน รวมถึงการเจ็บป่วยเรื้อรัง 3) แบบอย่างของครอบครัว	- การเยี่ยมบ้าน - การสังเกตพฤติกรรม - การสอบถามจากเพื่อน นักเรียน โดยตรงหรือ จากเพื่อน

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	ประเด็นการพิจารณา	แหล่งข้อมูล
5. ด้านสังคม	1) ครอบครัวยกตัวจากสังคม แวดล้อม หรือถูกกีดกันจาก สังคม แวดล้อม 2) ความสัมพันธ์ของครอบครัว ต่อชุมชน	- การเยี่ยมบ้าน - การสอบถามจากแหล่งข้อมูล ต่าง ๆ เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนนักเรียน

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 17 - 19)

การส่งเสริมนักเรียน

สำหรับการส่งเสริมนักเรียนนั้นทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 , หน้า 3) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมนักเรียนว่าเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มคัดกรอง ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ

การจัดกิจกรรมโฮมรูม กรมสุขภาพจิต (2551ข, หน้า 15) ได้อธิบายว่ากิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็น รายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูมอาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้าน ที่มีครูที่ปรึกษา และนักเรียนเป็นดั่งสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ในด้านต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมด้วยกันซึ่งนอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551ก, หน้า 47) ยังได้อธิบายอีกว่า กิจกรรมโฮมรูม เป็นกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตให้แก่แก่นักเรียนเป็น

รายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้อย่างเป็นสุข มีคุณค่าและประสบผลสำเร็จตามศักยภาพ รวมทั้งมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนไทย ในยุคปฏิรูปการศึกษา ซึ่งทำให้ครูที่ปรึกษามีโอกาสคุ้นเคย และรู้จักนักเรียนในความดูแลมากขึ้น ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีบรรยากาศเสมือน บ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมที่มี ประโยชน์ร่วมกันนอกจากนั้น กรมสุขภาพจิต (2547ข, หน้า 93) ได้กล่าวถึงอีกว่า เป็นการ จัดกิจกรรมในห้องเรียนให้มีลักษณะเหมือนบ้าน คือให้นักเรียนและครูมีความคุ้นเคยกันประหนึ่งเป็น สมาชิกในครอบครัวเดียวกัน เป็นการจัดการดูแลนักเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ สำรวจและประเมินตนเอง ได้รับข้อมูลด้านการศึกษา อาชีพ และการปรับตัว เป็นต้นว่า ความสำคัญ ของการเรียนและการทำงาน วิธีเรียนหนังสืออย่างมีประสิทธิภาพ การปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดี ตลอดจนการฝึกวิเคราะห์ ฝึกทักษะมนุษยสัมพันธ์ การฟัง การพูด และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

สรุปได้ว่ากิจกรรมโฮมรูมเป็นกิจกรรมที่ครูที่ปรึกษาและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัด อาจจัดเป็นบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้มีบรรยากาศเหมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นสมาชิก ในครอบครัวเดียวกันทำให้มีความคุ้นเคยกันนอกจากนั้นครูที่ปรึกษา ยังได้รู้จักนักเรียน ในความดูแล มากขึ้นนอกจากนั้นยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้สำรวจและ ประเมินตนเองรู้จักตนเอง แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

สำหรับแนวดำเนินการกิจกรรมโฮมรูมตามที่ กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 20) สรุปได้ ดังนี้

1. กำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดตามความต้องการของนักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

1.1 สำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของ นักเรียน หรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ เป็นเรื่องที่ทันสมัย

1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้งควรมีการดำเนินการเป็นหลักฐานทั้งก่อน ดำเนินการและหลังดำเนินการ ซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของการบันทึกการจัดกิจกรรมหรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดหลังการจัดกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกอาจบันทึกใน แผนการจัดกิจกรรมหรือในแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากก็ได้

1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน

2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม หรือคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูประจำชั้นก็ดำเนินการตามนั้น แต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีดำเนินกิจกรรม ให้เหมาะสมและทันสมัยได้ด้วย

3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดตามความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียน ในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

4. วิธีการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

สำหรับการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 21) ได้เสนอว่า เป็นการพบปะกันระหว่างครูประจำชั้นกับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูประจำชั้นดูแล เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและร่วมกันดูแล ช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้ให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ มีความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาของนักเรียน

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551ก, หน้า 60) ได้อธิบายไว้ว่าเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดและสร้างสัมพันธภาพที่ดีของครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง เป็นการสร้างเจตคติที่ดีให้กับผู้ปกครองในการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเพื่อการช่วยเหลือนักเรียน ในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนควรจัดอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้มิใช่การรายงานสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุม ตามที่กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 21 - 22) คือ

1. การเตรียมการ

ครูประจำชั้นควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคน และกิจกรรมที่จะดำเนินการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

2. การสื่อสาร ครูประจำชั้นควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม ใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยใส่ใจของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

3. การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชมนั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มต้นด้วยสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อน จึงจะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครอง ในการประชุมแต่ละครั้ง ครูประจำชั้นควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐาน เพื่อประโยชน์ครั้งนี้ เป็นหลักฐานในการประชุมทุกครั้ง เป็นข้อมูลสำหรับดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป เป็นข้อมูลสำหรับประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

สำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 2-4) ได้กล่าวโดยสรุปว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ใช้องค์ความรู้ ทักษะและเจตคติจากการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ อันได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีทักษะการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ คือ (1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน (2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล (3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

การป้องกันและแก้ไขปัญหา

การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนทางกรมสุขภาพจิต (2551ข, หน้า 18 - 20)

ได้กล่าวถึงการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนว่า ครูที่ปรึกษา ควรให้ความเอาใจใส่นักเรียนทุกคน

เท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่จะต้องให้ความดูแลและเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และหาวิธีการช่วยเหลือป้องกัน โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียน จนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่ และมีคุณค่าอย่างมาก ในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

การป้องกันและแก้ไขปัญหานี้ให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มี 2 ประการ คือ

1. การให้การปรึกษาเบื้องต้น การให้คำปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียน เป็นการช่วยเหลือและป้องกันปัญหาให้ลดน้อยลง ทั้งด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปแต่ในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การให้คำปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ให้คำปรึกษาควรมีความรู้และมีความพร้อมในการให้คำปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ การให้คำปรึกษาจะต้องมีกระบวนการในการให้คำปรึกษา ดังนี้ (1) สร้างสัมพันธภาพ (2) พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา (3) กำหนดวิธีการดำเนินการป้องกันให้ความช่วยเหลือนักเรียน (4) ยุติการปรึกษา

การเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี มีคุณภาพนั้น ผู้ให้คำปรึกษาควรจะต้องปฏิบัติ ดังนี้

- (1) รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก หรือโรงเรียนจัดอบรมให้
- (2) หมั่นฝึกฝนทักษะการให้คำปรึกษาและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- (3) ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ การจัดกิจกรรมเพื่อการป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขปัญหานี้ของนักเรียนนอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้ว การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณา กิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานี้ของนักเรียนได้หลายทาง ได้แก่ การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้กิจกรรมห้องเรียน การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การใช้กิจกรรมชมรมเสริม การใช้กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับ กิจกรรมการใช้กิจกรรมห้องเรียน กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตร จำเป็นต้องประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งขอการสนับสนุนจากผู้บริหาร

สถานศึกษาด้วย และการช่วยเหลือทุกกิจกรรมดังกล่าว ครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำ ความคิดเห็นจากครูอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น สำหรับการพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม นั้น ครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึง คือ ความเหมาะสม สอดคล้องกับลักษณะปัญหาบุคลิกลักษณะของ นักเรียนแต่ละคนและสภาพของชั้นเรียน/ โรงเรียน / ชุมชน

ข้อพึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนตามที่กรมสุขภาพจิต (2547ก, หน้า 92) มีดังนี้

1) การรักษาความลับ

1.1 เรืองราวข้อมูลของนักเรียนที่ช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผยยกเว้น เพื่อความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุ ชื่อ-นามสกุลจริงของ นักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกียรตินักเรียน

1.2 บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสม และสะดวกในการ เรียกใช้

1.3 การรายงานการช่วยเหลือนักเรียนควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติ และคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2) การแก้ไขปัญหา

2.1 การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วน และหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหาไม่ได้เกิดจากสาเหตุเดียว แต่อาจ เกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

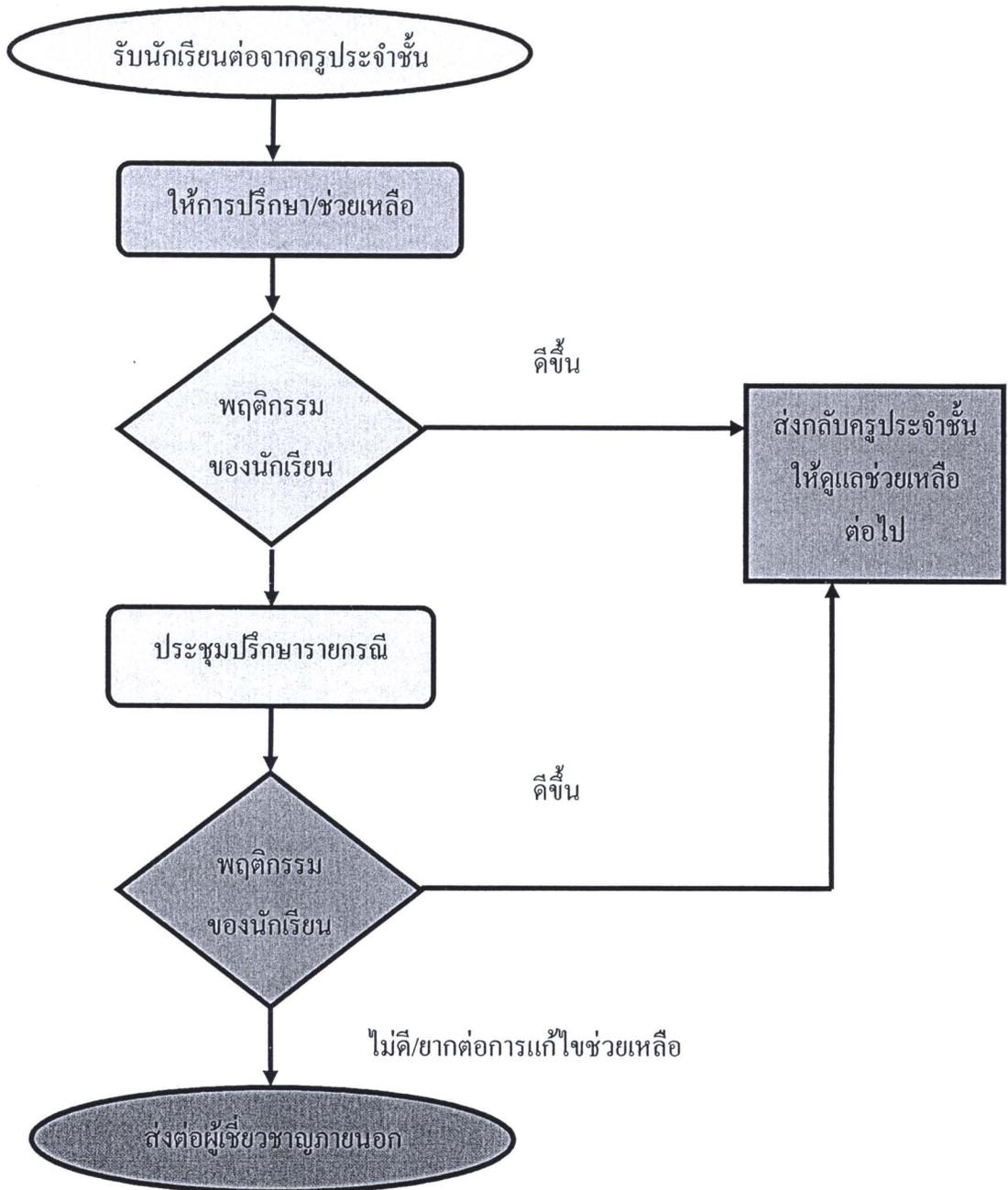
2.2 ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกัน และวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่งก็อาจไม่เหมาะกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง

การส่งต่อ

สำหรับการส่งต่อนั้น ทางกรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 31 - 34) ได้ให้ความหมายว่าเป็น การแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูที่ปรึกษา ตามกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน อาจมีบางกรณีที่ปัญหามีความยากต่อการแก้ไขช่วยเหลือ หรือแก้ไขช่วยเหลือแล้ว นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหาคงที่เป็นบอบช้ำของ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา/ผู้ที่เกี่ยวข้องคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตยากต่อการแก้ไขช่วยเหลือ การส่งต่อ แบ่งเป็น 2 แบบ คือ การส่งต่อภายใน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา/ผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การแก้ไข

ช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล/ครูอนามัย ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือครูฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กตามหน่วยงานต่าง ๆ

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือครูฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไขช่วยเหลือปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา/ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึกปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น การรับต่อต้องมีการแก้ไขช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ และประสานการทำงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณียากต่อการแก้ไขช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอก ดังแผนภูมิ 2 แสดงกระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขช่วยเหลือปัญหานักเรียนของครูแนะแนว/ฝ่ายปกครอง

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2551ก, หน้า 32)

แผนภูมิ 2 กระบวนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขช่วยเหลือปัญหานักเรียนของครูแนะแนว/ฝ่ายปกครอง

สำหรับแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูประจำชั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูประจำชั้น ดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้นหรือแย่ลง แม้ว่าครูประจำชั้นจะดำเนินช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ แล้ว

2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือครูประจำชั้น เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดเสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น

3. ปัญหาของนักเรียนเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและได้รับการบำบัดทางจิตวิทยาควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทางเพื่อดำเนินการให้ความช่วยเหลือต่อไป

สำหรับแนวดำเนินการส่งต่อนักเรียนมีแนวทางดังต่อไปนี้

1. ครูประจำชั้นประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนต่อ เพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน

2. สรุปข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ และวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมารวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือ ให้ผู้ที่รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบ โดยมีแบบบันทึกการส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง

3. ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อโดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวังมิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวล หรือ โกรธ เป็นต้น แต่ให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีจากการส่งต่อและยินดีไปพบครูที่จะให้การช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม

4. ครูที่ปรึกษานัดแนะวัน เวลา สถานที่นัดพบกับครูที่รับช่วยเหลือนักเรียนและส่งต่อให้เรียบร้อย

5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ (1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล คือรู้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัวและด้านอื่น ๆ (2) การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่ม ซึ่งจะมีประโยชน์ในการส่งเสริมช่วยเหลือป้องกัน แก้ไขตามแต่กรณี ซึ่งจะต้องทำด้วยความระมัดระวังที่จะทำให้นักเรียนรับรู้ว่าคุณถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา (3) การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนนักเรียนทุกคนให้มีความคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ และให้เป็นบุคคลที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียน ชุมชน (4) การป้องกันและแก้ไขปัญหาคือ เป็นการป้องกันช่วยเหลือนักเรียนในกลุ่มที่มีปัญหา ซึ่งต้องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

(5) การส่งต่อ เป็นการส่งต่อนักเรียนในกรณีที่ครูที่ปรึกษาอาจยากต่อการช่วยเหลือ โดยส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้การช่วยเหลือต่อไป

นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 16 - 37) ได้ระบุขั้นตอนสำหรับสถานศึกษา ในการนำแผนการดำเนินงานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ แนะนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 1 รอบปี ซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การแต่งตั้งคณะกรรมการ

กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติงาน

กิจกรรมที่ 3 การสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร

กิจกรรมที่ 4 การดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กิจกรรมที่ 5 การประเมินเพื่อทบทวน

กิจกรรมที่ 6 การประเมินเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน

กิจกรรมที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการ

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ได้คณะกรรมการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

1.2 เพื่อให้ได้ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. วิธีดำเนินการ ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดย

ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการ ดังนี้

2.1 ประชุมหารือเพื่อกำหนดโครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

2.2 แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมหน้า) คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ)

2.3 กำหนดบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3. คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

คณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 3 คณะ ได้แก่

3.1 โครงสร้างบุคลากรในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 การประสานการทำงาน

3.3 องค์กรประกอบของบุคลากรในแต่ละคณะกรรมการและบทบาทหน้าที่

โดยที่ กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 18 - 19) ได้ระบุหน้าที่ในรูปของตาราง ดังนี้

ตาราง 3 องค์ประกอบของบุคลากรในแต่ละคณะกรรมการและบทบาทหน้าที่

คณะกรรมการ	บุคลากร	บทบาทหน้าที่
1. คณะกรรมการ อำนวยการ (ทีมนำ)	1. ผู้อำนวยการโรงเรียน กรรมการ 2. ผู้ช่วยผู้อำนวยการทุกฝ่าย กรรมการ 3. หัวหน้าระดับชั้น กรรมการ 4. หัวหน้าแผนงานโรงเรียน กรรมการ 5. ผู้แทนผู้ปกครอง / ชุมชน กรรมการ 6. หัวหน้างานแนะแนว กรรมการ 7. ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายปกครอง กรรมการและ เลขานุการ	1. กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ในการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน 2. แต่งตั้งคณะกรรมการ ประชุม คณะกรรมการ อย่างน้อย ภาคเรียนละ 2 ครั้ง 3. นิเทศ ติดตาม กำกับ การดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน และระดับชั้น 4. อื่น ๆ ที่โรงเรียนกำหนดเพิ่มเติม
2. คณะกรรมการ ประสานงาน (ทีมประสาน)	1. ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายปกครอง กรรมการ 2. หัวหน้าระดับชั้นทุกชั้น กรรมการ 3. หัวหน้างาน พยาบาล – อนามัย กรรมการ 4. ครูงานแผนงาน สารสนเทศ กรรมการ 5. บุคลากรอื่น ๆ ตามความ เหมาะสมของโรงเรียน กรรมการ 6. หัวหน้างานแนะแนวหรือ โรงเรียนพิจารณาบุคคล ตามความเหมาะสม กรรมการและ เลขานุการ	1. ปฏิบัติงานในฐานะเป็นบุคลากร หลัก ในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2. ประสานงาน ระหว่าง คณะกรรมการอำนวยการ(ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 3. จัดเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการ ดำเนินงานและรับผิดชอบจัด ประชุมชี้แจงและการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่บุคลากร 4. จัดการประชุมปรึกษาหารือ คณะกรรมการในการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันอย่างน้อย เดือนละ 2 ครั้ง 5. รายงานสรุปผลการดำเนินงาน

ตาราง 3 (ต่อ)

คณะกรรมการ	บุคลากร	บทบาทหน้าที่
3. คณะกรรมการ ดำเนินงาน (ทีมทำ) แยกเป็น 6 คณะ ตามระดับชั้น (หากระดับชั้น ใดมีจำนวนครู มากให้จัด แบ่งเป็น กลุ่มย่อยได้)	บุคลากรแต่ละคณะประกอบด้วย 1. หัวหน้าระดับชั้น 2. รองหัวหน้าระดับชั้น 3. ครูประจำชั้นหรือ ครูที่ปรึกษาในระดับชั้น 4. ครูประจำวิชาในระดับชั้น และครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 5. ครูแนะแนว 6. โรงเรียนพิจารณานุคคล ตามความเหมาะสม	1. ประสานงานผู้เกี่ยวข้องประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจกับคณะกรรมการ ดำเนินงานในระดับชั้นของตน 2. บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตาม ระดับชั้น 3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ ของครูที่ปรึกษาเพื่อประโยชน์ต่อ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ นำเสนอทีมประสาน 4. ประชุมร่วมกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 5. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในงาน ประจำของตน 6. อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 18 - 19)

โดยที่คณะกรรมการ บุคลากร และบทบาทหน้าที่ โรงเรียนปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม
ของโครงสร้างคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การประสานการทำงาน

บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง
การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องมีการกำหนด
บทบาทหน้าที่ในแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนดังที่ กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 20 - 21) ได้กล่าวถึงบทบาท
และหน้าที่ของบุคลากรในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้

1. หัวหน้าระดับ มีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้
 - 1.1 ติดตามกำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา
 - 1.2 ประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

- 1.3 จัดประชุมในระดับ เพื่อประสิทธิภาพในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 1.4 จัดประชุมกลุ่มเพื่อการศึกษารายกรณี
- 1.5 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและจัดทำรายงานประเมินผลระดับชั้นส่งผู้บริหาร
- 1.6 อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
2. ครูที่ปรึกษา มีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้
 - 2.1 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งการส่งเสริม ป้องกันปัญหาและการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาในด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัวหรืออื่น ๆ
 - 2.2 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามแนวทางที่กำหนด คือ การรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และการส่งต่อนักเรียน
 - 2.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี
 - 2.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน และประเมินผลรายงานส่งหัวหน้าระดับ
 - 2.5 อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
3. ครูประจำวิชาและครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้
 - 3.1 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา
 - 3.2 ให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน
 - 3.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ
 - 3.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผลและรายงานส่งหัวหน้าระดับ
 - 3.5 อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
4. ครูแนะแนว มีบทบาทและหน้าที่ ดังนี้
 - 4.1 จัดกิจกรรมคาบแนะแนวเพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 4.2 สนับสนุนและเป็นแกนหลักให้กับครูที่ปรึกษาในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 4.3 ให้การปรึกษานักเรียนที่มีปัญหาในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือ ยากต่อการช่วยเหลือ
 - 4.4 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี
 - 4.5 ในกรณีที่นักเรียนมีปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนวให้ส่งต่อ ผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น
 - 4.6 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ
 - 4.7 อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

กิจกรรมที่ 2 การวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียนและจัดทำแผนปฏิบัติงาน

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ทราบสภาพพื้นฐานของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับวางแผนดำเนินงาน

1.2 เพื่อให้ได้แผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนตลอดปีการศึกษา

2. วิธีการดำเนินการ

2.1 วิเคราะห์สภาพพื้นฐานของโรงเรียนโดยใช้แบบประเมินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อศึกษาจุดแข็ง จุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีผลต่อการช่วยเหลือนักเรียนและข้อเสนอแนะของครูรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการแผนปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนและการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสนับสนุนให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิจกรรมที่ 3 การสร้างความตระหนักและความเข้าใจกับบุคลากร

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีความเข้าใจในบทบาทภาระหน้าที่ของการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 เพื่อให้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเข้าใจขั้นตอน วิธีการดำเนินงานและมีการประสานความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2. วิธีดำเนินการ

2.1 ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีความยินดีร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ฝึกอบรมบุคลากร โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาให้มีความรู้ ความสามารถเทคนิคหรือทักษะต่าง ๆ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเบื้องต้น

2.3 ประชาสัมพันธ์งานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบอย่างต่อเนื่อง

2.4 ประเมินผลการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กับบุคลากรในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และนำผลการประเมินเป็นข้อมูลในการพัฒนาบุคลากรต่อไป

กิจกรรมที่ 4 การดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ครูได้ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กำหนดไว้

1.2 เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือจากครูที่ปรึกษาอย่างทั่วถึงและทันการ

2. วิธีดำเนินการ

2.1 ครูที่ปรึกษาดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งประกอบด้วยความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทั้งด้านความสามารถ สุขภาพและด้านครอบครัว การคัดกรองนักเรียนแบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาจัดกิจกรรมส่งเสริม นักเรียน เช่น กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมประชุมผู้ปกครองนักเรียน มีการป้องกันและแก้ปัญหา นักเรียน เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมการจับคู่กันนักเรียน และการส่งนักเรียนไปยังครูอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง

2.2 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและควรบันทึกทุกขั้นตอน

2.3 สรุปผลการปฏิบัติงาน รายงานหัวหน้าระดับ

กิจกรรมที่ 5 ประเมินเพื่อทบทวน

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อทราบผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่มีในแต่ละระดับและนำข้อมูลไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงระหว่างการทำงาน

2. วิธีดำเนินการ

2.1 ดำเนินการประเมินแต่ละระดับชั้น โดยผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งหรือผู้แทนครูในแต่ละระดับซึ่งได้รับการอบรมหรือมีความรู้ทักษะในการประเมินให้เป็นผู้ประเมินดำเนินการประเมินสลับระหว่างระดับชั้น

2.2 นำผลดังกล่าวมาปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานให้ดีขึ้น

2.3 ดำเนินการประเมินคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนการดำเนินงานของครูในแต่ละระดับ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง

2.4 ผู้ทำหน้าที่ประเมินจัดทำรายงานการประเมินคุณภาพของแต่ละระดับส่งคณะกรรมการประสานงาน เพื่อรายงานผู้บริหาร โรงเรียนต่อไป

กิจกรรมที่ 6 การประเมินเพื่อพัฒนาและสรุปรายงาน

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อให้ได้รายงานสรุปการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในแต่ละภาคเรียน และปีการศึกษา

1.2 เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาระบบ วิธีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วิธีดำเนินการ

2.1 ครูที่ปรึกษาแต่ละคนจัดทำรายงานการดำเนินงานเสนอหัวหน้าระดับ (ประธานคณะกรรมการดำเนินงาน) ทุกสิ้นภาคเรียน

2.2 คณะกรรมการดำเนินงานแต่ละระดับจัดทำรายงานสรุปเป็นระดับเสนอคณะกรรมการประสานงาน

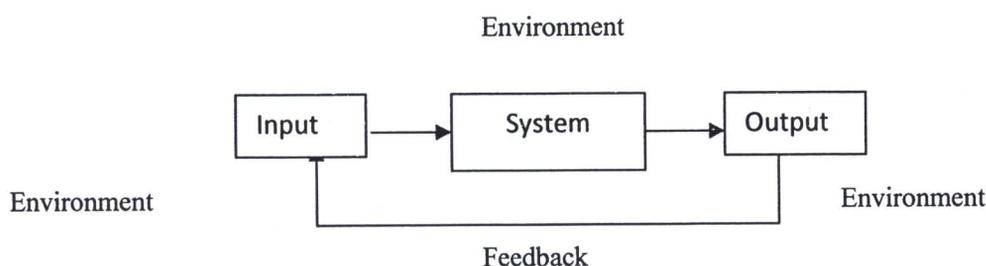
2.3 คณะกรรมการการประสานงานสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากหัวหน้าระดับจากการประเมินเพื่อทบทวนของแต่ละระดับมาจัดทำรายงานเป็นภาพรวมของโรงเรียนเสนอคณะกรรมการอำนวยการ

2.4 คณะกรรมการอำนวยการประชุมพิจารณา รายงานคณะกรรมการประสานงานในข้อ 3 เพื่อปรับปรุงพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบนอกจากนี้ต้องนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของคณะกรรมการประสานงาน และคณะกรรมการดำเนินงานทุกระดับอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการประชุมติดตามผลอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการที่จะทำให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนและบุคลากรอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมควรมีบทบาทในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องมีความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนเองทั้งนี้เพื่อการพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนเก่ง คนดี อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการดูแล การตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพคั้งที่ กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 40) ได้กล่าวถึงการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า เป็นการจัดกระบวนการดูแลช่วยเหลือ (การส่งเสริม การป้องกัน การแก้ปัญหา)โดยมีวิธีการ เครื่องมือที่มีขั้นตอนการดำเนินการพร้อมเอกสาร หลักฐานการทำงาน ของครูที่ปรึกษาในการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องพร้อมบุคลากรภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน สำหรับการจ้ดระบบประกันคุณภาพการศึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ใช้แนวความคิดทฤษฎีเชิงระบบ ดังแผนภูมิ 3

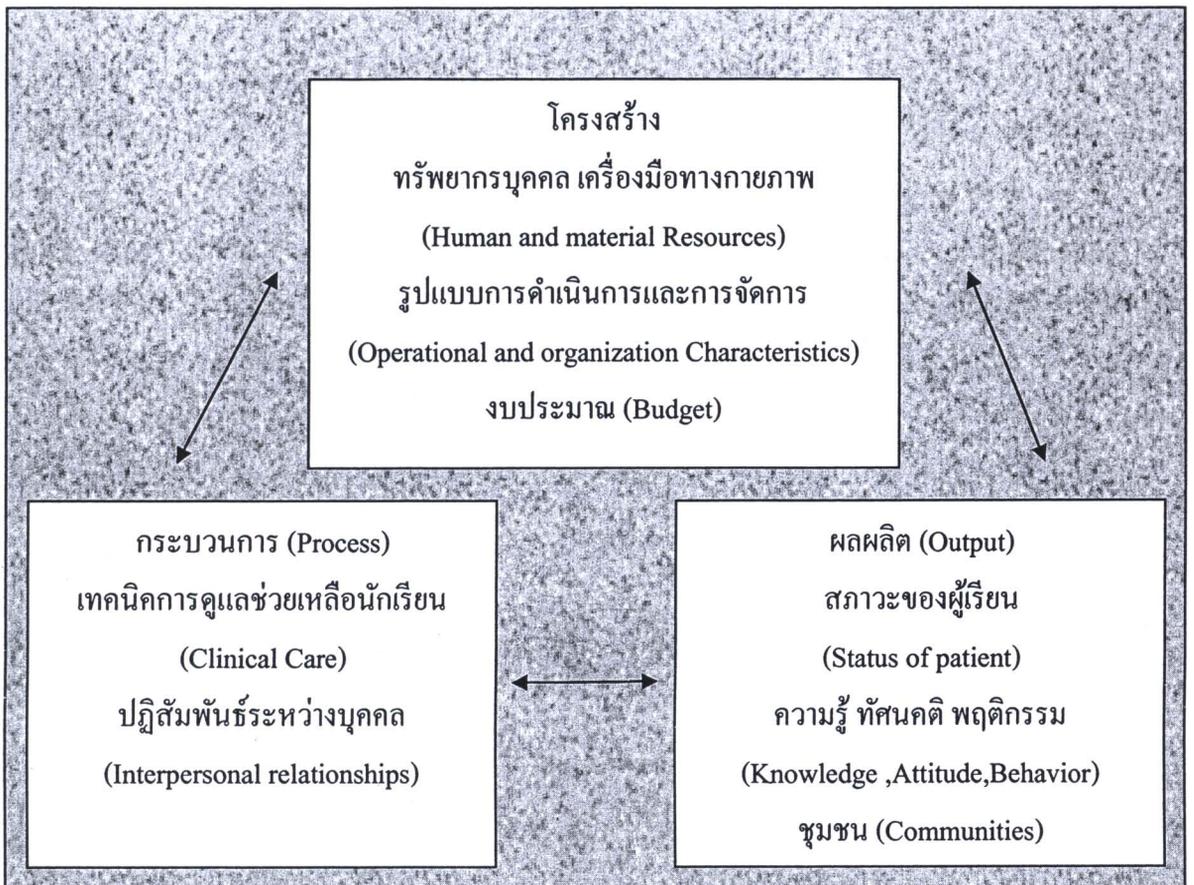

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 40)

แผนภูมิ 3 ทฤษฎีเชิงระบบ

ทฤษฎีเชิงระบบนี้ถูกนำมาประยุกต์ในระบบของมนุษย์และองค์กรด้วยหลักการความเป็นองค์รวม (Wholeness) เป็นขั้นตอน (Hierarchical order) มีการแลกเปลี่ยนสาระข่าวสาร (Exchange of information and matter) มีการเปลี่ยนแปลงแบบพัฒนา (Progressive differentiation) ที่เริ่มต้นจากความหลากหลาย แต่มีเป้าหมายร่วมกัน (Equifinality) และต้องคำนึงถึงลักษณะของมนุษย์ ปุ่ลชน(Teleology)

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้นสามารถดำเนินการบนพื้นฐานของทฤษฎีเชิงระบบจำแนกได้เป็น 3 ส่วนประกอบ คือ โครงสร้าง (Structure) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) นำเสนอด้งแผนภูมิ 4

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 41)

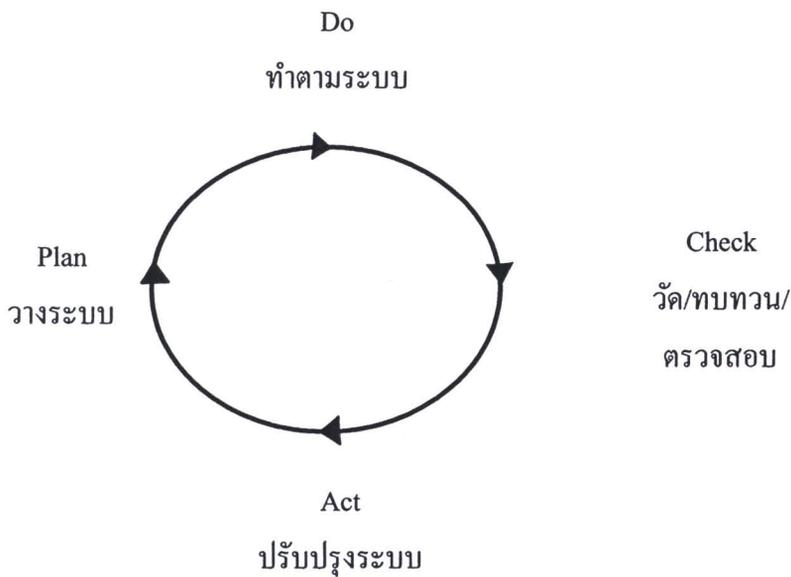
แผนภูมิ 4 การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนบนพื้นฐานทฤษฎีเชิงระบบ

แนวคิดการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้
มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน

1. การดูแลคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในโรงเรียนและหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็น

การประเมินภายในเพราะดำเนินการ โดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของการศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรมหาชน

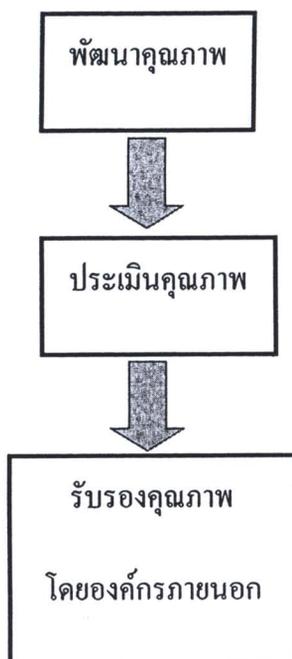
จากแนวคิดเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพที่ประกอบด้วยการควบคุมและการตรวจสอบคุณภาพกับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วยการร่วมกันวางระบบร่วมกัน (P) ปฏิบัติตามระบบ (D) ร่วมกันตรวจสอบ (C) และร่วมกันปรับปรุงระบบ (A) จะเห็นว่ามีความต่อเนื่องกันดังแผนภูมิ 5

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 42)

แผนภูมิ 5 หลักการบริหารที่เป็นเชิงระบบ

นอกจากนี้การพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนควรมีระบบที่เป็นมาตรฐานและมีระบบการตรวจสอบงานเองที่น่าไว้วางใจกลไกกระตุ้นและส่งเสริมโดยมีการพัฒนาคุณภาพทั้งองค์กรด้วยกิจกรรมหลัก 3 ขั้นตอนคือ การพัฒนาคุณภาพ ประเมินคุณภาพ และรับรองคุณภาพ โดยแสดงเป็นแผนภูมิ 6

ที่มา : กรมสุขภาพจิต (2546, หน้า 42)

แผนภูมิ 6 การพัฒนาคุณภาพ

การรับรองคุณภาพโรงเรียนจะส่งผลดังต่อไปนี้

1. การกระตุ้น ให้โรงเรียนเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
2. การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (Social accountability) ซึ่งโรงเรียนทั้งรัฐและเอกชนจะต้องแสดงออก เพื่อให้สังคมมีความมั่นใจต่อระบบบริหารของโรงเรียน ด้วยการยินยอมให้ องค์กรภายนอกซึ่งมีความรู้ความเข้าใจระบบการดูแลช่วยเหลือเข้าไปประเมินตามกรอบที่ตกลงร่วมกัน
3. การให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้ปกครอง
4. การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการที่ผู้บริหารของโรงเรียนต่างทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและผู้ประเมินในลักษณะของอาสาสมัคร

จากข้างต้นสรุปได้ว่าการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการจัดกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีมาตรฐาน โดยมีเครื่องมือวิธีการดำเนินการ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน พร้อมทั้งมีเอกสารหลักฐานการทำงานของครูที่ปรึกษาหรือครูประจำชั้นในการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบซึ่งประกอบด้วย โครงสร้าง กระบวนการ และผลผลิต

มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ม.ป.ป., หน้า 6-7) ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพนักเรียน ด้านกระบวนการ และด้าน ปัจจัย สรุปได้ดังนี้

ด้านคุณภาพนักเรียน

มาตรฐานที่ 1 นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตัวชี้วัดที่ 1 รู้จักตนเองและพึ่งตนเองได้

ตัวชี้วัดที่ 2 มีสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสุขนิสัยที่ดี

ตัวชี้วัดที่ 3 มีทักษะในการหลีกเลี่ยง ป้องกันภัย อันตรายและพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

ตัวชี้วัดที่ 4 รักและเห็นคุณค่าในตนเองและสามารถจัดการกับปัญหาและอารมณ์

ของตนเองได้

ตัวชี้วัดที่ 5 เป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ตัวชี้วัดที่ 6 มีเจตคติที่ดีและมีทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพสุจริต

ด้านกระบวนการ

มาตรฐานที่ 2 สถานศึกษามีการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 1 สถานศึกษามีการวางระบบการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 2 ดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 3 มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล รายงานผลและพัฒนาระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

ด้านปัจจัย

มาตรฐานที่ 3 มีบุคลากร สื่อ และเครื่องมือ ที่เอื้อต่อการดำเนินงานระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 1 ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 2 ครูมีเจตคติที่ดีและมีความสามารถในการดำเนินงานตามระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 3 ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

ตัวชี้วัดที่ 4 นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ตัวชี้วัดที่ 5 มีสื่อ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่ามาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อการประกัน
คุณภาพในโรงเรียนมีทั้งหมด 3 มาตรฐาน 14 ตัวชี้วัด แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านนักเรียน มี 1
มาตรฐาน 6 ตัวชี้วัด เน้นให้นักเรียนรู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สามารถพัฒนา
ตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ส่วนด้านกระบวนการ
มี 1 มาตรฐาน 3 ตัวชี้วัด เน้นให้มีการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำหรับด้าน
ปัจจัย มี 1 มาตรฐาน 5 ตัวชี้วัด เน้นให้มีบุคลากร สื่อ เครื่องมือที่พอเพียงและหลากหลาย
เพื่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมี
ดังต่อไปนี้

โซว์นันต์ มาร์ตวงส์ (2546) ได้ศึกษา การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี พบว่า (1) การดำเนินงานระบบ
การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในขั้นเตรียมการและวางแผนเป็นการดำเนินงาน มีการดำเนินงานมาก
และรายการที่มีอันดับสูงสุด คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ขั้นปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานมีการดำเนินงานมากและรายการที่มีอันดับสูงสุด คือ มีการจัด
กิจกรรมโฮมรูม อย่างสม่ำเสมอ ขึ้นกำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลมีการดำเนินงานมาก
และรายการที่มีอันดับสูงสุด คือ มีการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบ (2) ปัญหาการดำเนินงานระบบ
การดูแลช่วยเหลือ ขั้นเตรียมการ และการวางแผนการดำเนินงานมีปัญหาปานกลางและรายการที่มี
ปัญหาอันดับสูงสุด คือ การวิเคราะห์สภาพความพร้อมของโรงเรียนในการดำเนินงานขั้นปฏิบัติตาม
แผนการดำเนินงานมีปัญหาปานกลาง และรายการที่มีปัญหาอันดับสูงสุด คือ การตรวจเยี่ยมบ้าน
นักเรียน ขึ้นกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานผล มีปัญหาปานกลาง และรายการที่มีปัญหาอันดับ
สูงสุดคือการนิเทศ การติดตามผล

สำหรับ นันทพงศ์ พงศชาติรัตน์ (2546) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า (1) การดำเนินงาน
ตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร
โดยรวมมีการดำเนินงานปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการส่งเสริมนักเรียนและ

ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีการดำเนินงานมาก ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการส่งต่อและด้านการคัดกรองนักเรียนมีการดำเนินงานปานกลาง โดยด้านการส่งต่อเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการจัดหาหน่วยงานหรือบุคคลที่จะให้การช่วยเหลือนักเรียนและให้ครูแนะแนว ครูพยาบาล ฝ่ายปกครอง ได้ช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน (2) ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน (3) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน (4) ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ นักเรียนให้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริง มีความผิดพลาดในการคัดกรองนักเรียน นักเรียนมีปัญหาแล้วไม่มาปรึกษาครู พฤติกรรมของนักเรียนไม่เปลี่ยนแปลง นักเรียนไม่สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่กล้าแสดงออก ไม่ทราบว่าตนเองมีความสามารถด้านใด นอกจากนั้นครูมีภาระ หน้าที่การสอน และงานพิเศษในโรงเรียนมากไม่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนได้ทั่วถึง และเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนมีน้อยไม่ค่อยมีช่วงเวลาให้จัดกิจกรรมข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาคือได้แก่ สอบถามนักเรียน เพื่อนและผู้ปกครองนักเรียนเพิ่มเติม ตรวจสอบข้อมูลนักเรียนให้ละเอียดถี่ถ้วน จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของนักเรียน สร้างความเชื่อมั่นให้นักเรียนว่า ครูสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้ และมีการติดตามประเมินผลการช่วยเหลือนักเรียนเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ

ในปีถัดมาจากรัฐธรรมนูญ รัตนมาลี (2547) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของข้าราชการครู ในโรงเรียนสังกัด สพฐ.เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 พบว่าด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการกรอกแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมนักเรียนเป็นข้อมูลที่ไม่ตรงตามสภาพเป็นจริง รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้ระเบียบวิธีแบบสุ่ม ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน และผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบประเมินพฤติกรรมเด็ก ด้านการคัดกรองนักเรียน ครูไม่รักษาความลับในการคัดกรองนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ครูยึดแบบประเมินพฤติกรรมเด็กเป็นเกณฑ์คัดกรองเพียงอย่างเดียว ครูคัดกรองนักเรียนไม่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของเด็ก ผู้ปกครองไม่ยอมรับผลการคัดกรองนักเรียน และครูไม่ตระหนักในความสำคัญของการคัดกรองนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนไม่ได้จัดกิจกรรมประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนไม่หลากหลาย การจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนไม่ตรงตามความสนใจของผู้เรียน ครูไม่ตระหนักในความสำคัญองกิจกรรมโฮมรูม และนักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมโฮมรูมน้อย ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือไม่ให้ความเอาใจใส่นักเรียน

ทุกคนเท่าเทียมกัน โรงเรียนไม่ดำเนินการป้องกันและช่วยเหลือนักเรียนจนเสร็จสิ้นกระบวนการ ครูไม่แยกกลุ่มในการป้องกันและแก้ปัญหานักเรียน ครูไม่มีความเข้าใจในกระบวนการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และโรงเรียนไม่แก้ไขปัญหานักเรียนในรูปของคณะกรรมการ ด้านการส่งต่อครูไม่เห็นความสำคัญของการส่งต่อนักเรียนที่มีปัญหา นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการรับความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก ครูไม่ดำเนินการส่งต่อนักเรียนทั้งที่พฤติกรรมไม่ดีขึ้น ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือในการส่งต่อนักเรียนไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก และครูที่รับต่อไม่มีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ

ส่วนเพ็ญวิภา พรหมสุวรรณ (2547) ได้ศึกษาการประเมินโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานได้ผลดี โดยคณะกรรมการเห็นความสำคัญ ความจำเป็นและประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านปัจจัยพบว่าปฏิบัติได้พอใช้ โดยโรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการและกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ และส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังคงขาดงบประมาณในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ด้านกระบวนการพบว่าการดำเนินงานดีพอใช้ โดยครูที่ปรึกษาทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลทำการคัดกรองนักเรียน ด้านผลผลิตพบว่าปฏิบัติได้ดี โดยระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดี นักเรียนได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหาคิดดีขึ้น รวมถึงการส่งเสริมให้แสดงออกตามสภาพของตนเอง ในกรอบ 5 ด้าน คือด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และการคัดกรอง พบว่า ครูที่ปรึกษาได้ทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อทำการคัดกรองได้ผลดี มีการเยี่ยมบ้านนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน พบว่าปฏิบัติได้ดีนักเรียนได้รับคำแนะนำด้านการเรียน กิจกรรม โฮมรูมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและครูที่ปรึกษาแนะนำนักเรียนให้รู้จักป้องกันตนเองจากภัยบุคคลและสังคมภายนอก ส่วนการป้องกันและแก้ไขปัญห พบว่าปฏิบัติได้ผลดี นักเรียนร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีการให้คำแนะนำปัญหาและโทษของสารเสพติด การส่งต่อ พบว่า ปฏิบัติได้พอใช้ โดยครูที่ปรึกษามีการประสานงานติดตามรับช่วงเพื่อดูแลแก่นักเรียนที่ถูกส่งต่อ

ในปีเดียวกัน รจนา สินทิ (2547) ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารและครู ใน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในความดูแล การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนใน โรงเรียน การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ครูเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการพัฒนาระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนใน โรงเรียน ส่วนด้านการคัดกรองนักเรียน มีการจัดกลุ่มนักเรียนปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่ม

ที่มีปัญหา ในด้านการส่งเสริมนักเรียนมีการจัดกิจกรรมโฮมรูมและกิจกรรมในหอพัก กิจกรรมประชุม ผู้ปกครองนักเรียน ด้านการป้องกัน แก้ไขปัญหา มีการให้ความรู้ความเข้าใจและความพร้อมครูที่ปรึกษาในการให้การปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน

สำหรับ สารีย์ นาคะ (2548) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่าสภาพเกี่ยวกับกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาดำเนินการระหว่าง ร้อยละ 30-60 ทั้ง 5 ด้านคือ (1) ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) ด้านการคัดกรองนักเรียน (3) ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน (4) ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา (5) ด้านการส่งต่อ ส่วนปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล และด้านการคัดกรองนักเรียน มีปัญหาปานกลาง ด้านการส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ด้านการส่งต่อ มีปัญหาน้อย สำหรับปัญหาที่สำคัญคือ (1) ครูไม่มีเวลาในการวิเคราะห์ข้อมูล (2) แบบสรุปการคัดกรองไม่ชัดเจน (3) จำนวนนักเรียนมากทำให้ดูแลไม่ทั่วถึง (4) ขาดความต่อเนื่องในการติดตามผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ส่วนพິงใจ รั้งคะวงษ์ (2549) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูโรงเรียนบ้านปงสนุก จังหวัดลำปาง พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูในโรงเรียนบ้านปงสนุก จังหวัดลำปาง คือ ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจ และด้านความสามารถในการดำเนินกิจกรรมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยทั่วไปปานกลาง ในด้านความรู้ความเข้าใจ เมื่อแยกพิจารณาเป็นประเด็นย่อยพบว่า ครูมีปัญหาทางด้านการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ในด้านความสามารถพบว่าครูมีปัญหาทางด้านการเยี่ยมบ้าน การศึกษารายกรณีและสังคมมิติ ครูได้เสนอแนะทางแก้ปัญหาไว้ดังนี้คือ ควรมีการจัดอบรมด้านความรู้ความเข้าใจและการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้แก่ครู ควรสนับสนุนงบประมาณ และจัดรูปแบบในการเยี่ยมบ้านให้เหมาะสม และควรมีการนิเทศ กำกับ ติดตามและประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและจริงจัง

ในปีเดียวกัน วีระ โอบอ้อม (2549) ได้ศึกษาการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 พบว่า (1) ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมมีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเตรียมและวางแผนดำเนินงาน ด้านการดำเนินงานตามแผน และด้านการประเมินผลมีมาก ส่วนด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามมีปานกลาง (2) ครูในสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐาน อำเภอบ้านลาด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ที่มีสถานภาพในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ครูที่อยู่ประเภทสถานศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวม ไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันในด้านการเตรียมและวางแผนการดำเนินงาน และด้านการประเมินผล ครูที่อยู่ในสถานศึกษาขนาดต่างกันมีความคิดเห็นโดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันในด้านการเตรียมและวางแผนการดำเนินงาน และด้านการนิเทศ กำกับติดตาม ครูที่มองผู้ว่ามีพฤติกรรมต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวม แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันในด้านการเตรียมและวางแผนการดำเนินงาน และด้านการดำเนินงานตามแผน

ส่วน ประภาศรี ศรีวงศ์พันธ์ (2549) ได้ศึกษาการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1 พบว่าด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียนทุกขนาด มีการดำเนินงานมาก ด้านการคัดกรองนักเรียน โรงเรียนทุกขนาดมีการดำเนินงานมาก ด้านการส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน โรงเรียนทุกขนาดมีการดำเนินงานมาก ยกเว้น โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่ดำเนินงานมากที่สุดโดยส่วนใหญ่มีการวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งกิจกรรมทางเลือกที่สร้างสรรค์ ด้านการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โรงเรียนทุกขนาดมีการดำเนินงานมาก ยกเว้น โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ที่ดำเนินงานมากที่สุด ด้านการส่งต่อนักเรียน โรงเรียนทุกขนาดมีการดำเนินงานปานกลางยกเว้น โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษที่ดำเนินงานมากที่สุดโดยส่วนใหญ่มีการวางแผนในการส่งต่อนักเรียน ตลอดจนการประสานงานและบันทึกการส่งต่อไปยังครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียน ปัญหาและข้อเสนอแนะ ครูมีภาระงานมาก ทำให้ไม่มีเวลาไปเยี่ยมบ้านนักเรียนและขาดงบประมาณ ผู้ปกครอง ไม่มีเวลามาพบครูเมื่อนักเรียนมีปัญหาและไม่เข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหาร ไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ขาดการติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยให้ข้อเสนอแนะคือ ควรมีการอบรมเพื่อพัฒนาครูทุกคนในสังกัด ควรมีการสนับสนุนงบประมาณให้มากขึ้น ควรจัดงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นระบบและดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ควรมีเครือข่ายผู้ปกครอง และควรมีการชี้แจงให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงขั้นตอนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำหรับนิกร ทองทิพย์ (2550) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชิงดาว พบว่า การดำเนินงานได้มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในความดูแล แต่นักเรียนสื่อสารด้วยภาษาไทยไม่ได้ และไม่สามารถเยี่ยมบ้านนักเรียนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร มีการวางแผนในการคัดกรองนักเรียน โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา และกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ แต่นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ชัดเจน

จึงจัดกลุ่มได้ยาก มีการจัดกิจกรรม บันทึก รายงาน กิจกรรมโฮมรูม และกิจกรรมในหอพัก และมีการประชุมผู้ปกครอง แต่ขาดอุปกรณ์ในการพัฒนานักเรียน และครูไม่มีเวลาให้กับนักเรียน มีการมอบหมายหน้าที่ให้นักเรียนรับผิดชอบในห้องเรียน มีการจัดทำแนวทางในการช่วยเหลือนักเรียน แต่นักเรียนไม่ยอมรับการช่วยเหลือจากครู นอกจากนี้ได้มีการส่งต่อให้ฝ่ายปกครองครูพยาบาลได้ช่วยแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน

ในขณะที่ ก้องภพ ยี่หว่า (2550) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เขตตรวจราชการที่ 6 พบว่า (1) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารในสถานศึกษาเขตตรวจราชการที่ 6 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านมีมาก (2) การดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เขตตรวจราชการที่ 6 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านมีมาก (3) พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา เขตตรวจราชการที่ 6 คือ การจูงใจ การควบคุม การปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติงานและการศึกษาอบรม

สำหรับ จักรี โพธิ์สำนัก (2550) ได้ศึกษาปัญหาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 พบว่า (1) ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียน และด้านการส่งต่อนักเรียนตามลำดับ (2) ปัญหาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของครูที่ปรึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 2 จำแนกตามประเภทโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

นอกจากนั้น ราตรี ดนเล็ก (2550) ศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนนวมวิทย์ อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอน ได้รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้บันทึกชีวประวัติของนักเรียน ได้รายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้จำแนกนักเรียนตามผลการเรียน มีกิจกรรมโฮมรูม ได้ประชุมผู้ปกครอง จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมในห้องเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดกิจกรรมกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง ประสานครูที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือนักเรียน ติดตามและประเมินการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีการบันทึกการส่งต่อไปยังครูที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียน

สำหรับ สุนันทา ชัยสิทธิ์ดำรง (2550) ศึกษาการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัฏจักรคุณภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต 2 พบว่า

(1) การบริหารจัดการเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัฏจักรคุณภาพในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาราชบุรี เขต 2 โดยภาพรวมปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายองค์ประกอบพบว่า ทุกด้านและทุกองค์ประกอบปานกลาง (2) ผู้บริหารกับครูแนะแนวหรือครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและผู้บริหารกับครูที่ปรึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัฏจักรคุณภาพ แตกต่างกันทุกด้านและทุกองค์ประกอบ โดยผู้บริหารมีความเห็นว่ามีการบริหารจัดการปานกลางที่สูงกว่าครูแนะแนวหรือครูผู้รับผิดชอบ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและครูที่ปรึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ด้านการวางแผน สถานศึกษาส่วนใหญ่ขาดการวิเคราะห์บริบทของชุมชน เพื่อกำหนดมาตรฐานมาตรการและแนวปฏิบัติบุคลากรยังขาดความตระหนักและเจตคติที่ดีในการทำงาน การมอบหมายงาน ไม่ชัดเจน ขาดการวางแผนการจัดทำสื่อหรือนวัตกรรม ข้อเสนอแนะ ควรสร้างความตระหนักแก่ผู้บริหารและครู จัดทำคำสั่งมอบหมายงาน วางแผนและกำหนดแผนงานให้ชัดเจน ด้านการดำเนินงาน ครูมีความรู้ความเข้าใจน้อยและมีภาระงานมาก ขาดการส่งต่อนักเรียน และผู้ปกครองไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริง ข้อเสนอแนะ ควรกำหนดรูปแบบการดำเนินงานที่ง่าย จัดสรรงบประมาณสนับสนุน และทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ด้านการตรวจสอบ ขาดการกำกับติดตามและประเมินผล ขาดการจัดทำหลักฐานการดำเนินงาน ไม่มีการประชุมครู และบุคลากร การประเมินครูที่ปรึกษาและหัวหน้าระดับช่วงชั้น ข้อเสนอแนะ สำนักงานเขตพื้นที่ควรมีการนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างจริงจัง ด้านการปรับปรุงพัฒนา ขาดการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จ และการประกาศเกียรติคุณแก่ครูที่ปรึกษาและหัวหน้าช่วงชั้นดีเด่น ข้อเสนอแนะ ผู้บริหารควรให้ความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์และการประกาศเกียรติคุณ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการดำเนินงานแก่ครู

สำหรับ วิโรจน์ สุรสาคร (2550) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครนครปฐม พบว่า(1)สภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาลนครนครปฐม โดยภาพรวมมีมาก และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่าทุกองค์ประกอบมีมาก (2) การพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครนครปฐม ได้แก่ การจัดทำโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน การจัดตั้งเครือข่ายผู้ปกครอง การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน การเพิ่มเติมความรู้และสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร

ในปีเดียวกัน ประดิษฐ์ แสนขันธ (2550) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนศูนย์เครือข่ายโรงเรียนชุมชนแพศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า (1) ด้านการจัดองค์กรในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการนิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผล (2) ด้านกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมมีมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการจัดองค์กรในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และด้านกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปผลได้ดังนี้ (1) ด้านการจัดองค์กรในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการนิเทศกำกับ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผล (2) ด้านกระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการปฏิบัติงานมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านการช่วยเหลือและการแก้ไข ได้จัดกิจกรรมส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข เพื่อพัฒนานักเรียน ได้ให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น และได้ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองในการช่วยเหลือเบื้องต้น ด้านการคัดกรองนักเรียนมีการดำเนินการคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดและสรุปผลการจำแนกนักเรียนเป็นกลุ่ม ด้านการส่งต่อนักเรียนได้วิเคราะห์พิจารณาข้อมูลนักเรียนที่สมควรได้รับการส่งต่อ ดำเนินการส่งต่อภายใน ไปยังบุคคลหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องและมีการส่งต่อนักเรียนที่ขาดต่อการช่วยเหลือ พบผู้เชี่ยวชาญที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาอย่างเป็นระบบและด้านการส่งเสริมพัฒนามีกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนานักเรียนที่หลากหลายเหมาะสมทั้งรายกลุ่มนักเรียนและรายบุคคล จัดกิจกรรมโฮมรูมและสรุปผล

ในปีถัดมา เสถียร ทามัง (2551) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลวัดศรีปิงเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าได้ปฏิบัติเกือบทุกงาน โดยได้ใช้แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ได้เยี่ยมบ้าน วางแผนการคัดกรอง จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ให้ความรู้ครู ในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียน เชิญผู้ปกครองมารับทราบถึงความจำเป็นในการส่งต่อนักเรียน ส่วนปัญหาที่พบคือ จัดกิจกรรมแนะแนวให้นักเรียนน้อยและนักเรียนมีปัญหาซับซ้อนเกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้

ในปีถัดมา รัตนาภรณ์ เรืองแท้ (2552) ได้ศึกษาการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 พบว่า (1) สภาพการดำเนินงานการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาโดยภาพรวม

และรายด้าน มีการปฏิบัติมาก เรียงตามลำดับคือ ด้านเตรียมการและการวางแผน ด้านการดำเนินงานตามแผน ด้านการตรวจสอบและการประเมินผล และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน (2) ปัญหาการดำเนินงานการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านมีปัญหาน้อย เรียงลำดับคือ ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน ด้านการตรวจสอบและการประเมินผล ด้านการเตรียมการและการวางแผน และด้านการดำเนินงานตามแผน

ในปีเดียวกัน สุจิตรา ไชโยแสง (2552) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนในฝัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1 พบว่าด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีการจัดทำทะเบียนสะสมของนักเรียนแต่ละคนอย่างเป็นปัจจุบัน สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านต่างๆกับนักเรียนเสมอเมื่อมีโอกาส ด้านการคัดกรองโรงเรียนมีร่องรอยหลักฐานการดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียน เช่นสมุดบันทึก แบบรายงานต่าง ๆ โรงเรียนสังเกตพฤติกรรมนักเรียน สอบถามข้อมูลจากเพื่อนนักเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนคัดกรองนักเรียน กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหาจากการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน ด้านการส่งเสริมนักเรียนมีการให้คำแนะนำ ปรีกษาและเข้าพบนักเรียนในคาบโฮมรูมเป็นประจำ แนะนำให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นแนะนำส่งเสริมให้นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจและที่ตนเองถนัด ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา โรงเรียนจัดหาทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ โรงเรียนจัดอบรมให้รู้จักการคบเพื่อนและการปฏิบัติตนเพื่อห่างไกลสารเสพติด โรงเรียนจัดอบรมให้มีความรับผิดชอบต่อการเรียน และด้านการส่งต่อโรงเรียนให้คำแนะนำหรือส่งต่อนักเรียน ไปยังฝ่ายพยาบาลของโรงเรียนหรือโรงพยาบาล เมื่อมีปัญหาสุขภาพ โรงเรียนจัดให้มีฝ่ายแนะแนวให้คำปรึกษาและดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนได้ติดต่อประสานงานทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกโรงเรียนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำหรับ นิภรณ์ วงษ์วิชา (2552) ได้ศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณิ เขต 3 พบว่า (1) สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณิ เขต 3 โดยภาพรวมมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการดำเนินงานด้านการคัดกรองนักเรียนมากที่สุด โดยสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในการรักษาความลับจากการคัดกรองนักเรียนมากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ มีความสามารถในการจำแนกนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง/ปกติ กลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาได้อย่างถูกต้อง มีการอธิบายและให้ความรู้แก่นักเรียนก่อนที่จะตอบแบบประเมิน ส่วนในด้านการส่งเสริมนักเรียนสถานศึกษามีการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้กับครูที่ปรึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาในการให้ความสำคัญต่อการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ตลอดเวลา จัดส่งเสริมนักเรียนที่มีความถนัดและ

ความสามารถพิเศษได้แสดงออกอย่างเต็มที่และพัฒนาต่อยอด จัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วม ในด้านการแสดงความคิดเห็นและกล้าแสดงออก กระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องให้ความสนใจกับนักเรียน ทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหรือนักเรียนกลุ่มเสี่ยง และจัดกิจกรรมเพื่อ ส่งเสริมให้กับนักเรียนได้กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมตามความถนัดและความสามารถของตนเอง

(2) สภาพปัญหาในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านปานกลาง แต่เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีปัญหาปานกลาง เป็นอันดับแรกคือ การดำเนินงานด้านการป้องกัน และแก้ไขปัญหาในรายชื่อที่เป็นปัญหาปานกลางอันดับแรก คือ สถานศึกษาส่วนใหญ่มีปัญหา เกี่ยวกับการขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมมากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ เมื่อนักเรียนมีปัญหา ไม่กล้าที่จะปรึกษากับครู และขาดการประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน

ส่วน ไกรสร อะโน๊ะ (2552) ได้ศึกษาสภาพการปฏิบัติการ โครงการ โรงเรียนต้นแบบ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านยางเปียง อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสภาพ การปฏิบัติการ โครงการ โรงเรียนต้นแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามรูปแบบการบริหาร จัดการอย่างเป็นระบบ ทั้ง 4 ด้านพบว่าการปฏิบัติการมาก แยกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านการวางแผน ปฏิบัติงานเชิงบูรณาการ (Plan) มีการให้ความรู้และสร้างความตระหนักให้คณะกรรมการดำเนินงาน ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนิน งานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนปัญหาพบว่ายังมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มงบประมาณในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ กิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนให้มากด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) มีการทำงานเป็นทีมในรูปแบบ ของคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งมีทั้งบุคลากรภายในและนอกสถานศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วม ของทุกภาคส่วนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนปัญหาพบว่าการจัดเก็บข้อมูล การตอบคำถาม และการให้ข้อมูลของนักเรียนและผู้ปกครองไม่ตรงกับความเป็นจริง ครูมีภาระงานสอน และ งานอื่น ๆ มาก ทำให้เกิดความล่าช้าในการเก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียน ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้สร้าง ความตระหนักแก่นักเรียนและผู้ปกครองให้เห็นความสำคัญและประเมินตนเองตามความเป็นจริง และควรลดเอกสารให้มีความกระชับ ง่ายต่อเก็บข้อมูลและการตรวจประเมินด้านการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล (Check) มีการกำหนดการติดตาม และประกันคุณภาพภายในจาก ผู้รับผิดชอบโครงการ จากผู้บริหาร และจากคณะกรรมการอำนวยการตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน การเตรียมรับการประเมิน โรงเรียนต้นแบบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่วนปัญหา พบว่า นักเรียนและผู้ปกครองยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมนักเรียน ซึ่งมี

ข้อเสนอแนะให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินพฤติกรรมซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการยอมรับ ในจุดแข็ง จุดอ่อน และเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไปด้านการปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานให้เป็น มาตรฐาน (Act) มีการปรึกษาหารือ ปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงาน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ผลการปฏิบัติการ โครงการ การประชุมวิเคราะห์การดำเนินงานและนำผลการประเมินไปวางแผน เพื่อการพัฒนา ส่วนปัญหาพบว่าบุคลากรในโรงเรียนบางคน ยังไม่ให้ความสำคัญในการเก็บรวบรวม ข้อมูลนักเรียน ซึ่งมีข้อเสนอแนะให้สร้างความตระหนักแก่บุคลากรในโรงเรียน ให้เห็นความสำคัญ ต่อการเก็บข้อมูลพฤติกรรมผู้เรียนให้ครบทุกด้าน เพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนต่อไป

ในขณะที่อุทัย วงศ์จันทร์ (2552) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1 - 3 ในอำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เชียงใหม่ เขต 3 พบว่าด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลมีการเยี่ยมบ้านนักเรียน ได้ศึกษานักเรียน เป็นรายกรณี ได้เขียนอัตชีวประวัติของนักเรียนในชั้นเรียนที่รับผิดชอบ ด้านการคัดกรองนักเรียน มีการพิจารณาคัดกรองนักเรียนตามเกณฑ์ของโรงเรียน มีการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียน ด้านการส่งเสริม และพัฒนานักเรียน มีการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มสนใจของนักเรียน ได้ดำเนินงานกิจกรรมพัฒนา นักเรียน ได้ดำเนินงาน โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ด้านการป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหา ได้ให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่นักเรียน ได้จัดกิจกรรมที่ช่วยป้องกันและแก้ไข ปัญหานักเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และด้านการส่งต่อ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล นักเรียนเพื่อส่งต่อ ประสานงานกับครูผู้รับผิดชอบและ ได้ดำเนินการส่งต่อนักเรียนให้หน่วยงาน ที่รับผิดชอบ

ในปีถัดมา กัญญา แสงเจริญโรจน์ (2553) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาการ ดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับประถมศึกษาของ โรงเรียนบ้านหนองมะปริง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยะของ เขต 1 พบว่าด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โรงเรียน ไม่มีการกำหนดนโยบายในการทำงาน ขาดการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ไม่มีการมอบหมาย งานให้ครูดำเนินการในทางเดียวกัน ด้านการคัดกรองนักเรียน โรงเรียนไม่มีการประชุมวางแผน สร้างเครื่องมือในการคัดกรองนักเรียนให้เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งโรงเรียน ไม่มีการจัดอบรมให้ ความรู้ในด้านการคัดกรองนักเรียนให้แก่ครู ด้านการส่งเสริมนักเรียน โรงเรียนมีงบประมาณ ในการส่งเสริมนักเรียนน้อย ไม่มีการประชุมวางแผนกำหนดนโยบายส่งเสริมนักเรียนในด้านต่าง ๆ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา นักเรียน โรงเรียนไม่มีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ที่เกิดขึ้นอย่างถ่องแท้ เช่น ยาเสพติด การคบเพื่อน การใช้ยา และขาดการประสานงานร่วมกับ พันธมิตรหรือเครือข่ายร่วมกับเอกชนและภาครัฐในการป้องกัน

ในปีเดียวกัน ปรากฏ นาคประวัตติ (2553) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนในช่วงชั้นที่ 1-3 ในเขตอำเภอสอยดาว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่าด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนและให้ความสำคัญในการดำเนินงานจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล มีการใช้แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) และการใช้ระเบียบสะสมเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษามีส่วนร่วมในการจัดทำเกณฑ์การแบ่งกลุ่มนักเรียน ความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนเพื่อการแบ่งกลุ่มนักเรียน การรักษาความลับผลการคัดกรองนักเรียนของครูที่ปรึกษา ด้านการส่งเสริมนักเรียน ได้จัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน การสรุปผลการจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียน การสำรวจความสำคัญของนักเรียนในการจัดกิจกรรม ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ได้จัดระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษานำนักเรียนไปทำบุญที่วัดหรือพัฒนาชุมชน และการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการจัดกิจกรรม ด้านการส่งต่อ ได้ประสานงานกับครูที่จะช่วยเหลือนักเรียนภายในโรงเรียน เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายกิจการนักเรียน การประเมินผลการดำเนินงานการส่งต่อนักเรียน การสรุปผลการดำเนินงานส่งต่อนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดังกล่าวจึงเป็นข้อสนับสนุนที่จะนำมาประกอบการศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพอจะสรุปได้ว่าการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ นอกจากนี้ต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งผู้บริหาร โรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนที่เกี่ยวข้อง จึงจะทำให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพมากที่สุด